

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

HAMİYET KAPLAN VE DİĞERLERİ - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 36749 / 97)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

13 Eylül 2005

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan ve (36749 / 97) başvuru no'lu davanın nedeni bu ülkenin sekiz vatandaşı Hamiyet Kaplan, Beşir Bayram, Suphiye Altun, Fatma Kaya, Halil Altun, Naciye Kavak, Sabri Altun ve Azize Altun'un (başvuranlar) 20 Mayıs 1997 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na (Komisyon) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin eski 25. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur. Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde İstanbul Barosu avukatlarından M. Iriz tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

Başvuranlar Hamiyet Kaplan, Beşir Bayram, Suphiye Altun, Fatma Kaya, Halil Altun, Naciye Kavak, Sabri Altun ve Azize Altun sırasıyla 1973, 1961, 1965, 1973, 1950, 1959 ve son iki başvuran 1955 doğumludur. Başvuranlar 8 Ağustos 1996 tarihinde ölen Ömer Bayram, Dilara Bayram, Berivan Bayram ve Rıdvan Altun'un yakınlarıdır (Hamiyet Kaplan Ömer Bayram'ın eşi, Beşir Bayram ve Suphiye Altun Ömer Bayram'ın erkek ve kız kardeşidir. Fatma Kaya Rıdvan Altun'un eşi, Halil Altun ve Sabri Altun erkek kardeşleri, Naciye Kavak ve Azize Altun kız kardeşleridir. Hamiyet Kaplan Dilan Bayram ve Berivan Bayram'ın annesiydi). Başvuranlar Adana'da ikamet etmektedir.

1. Başvuranlara göre olaylar

Adana Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Terörle Mücadele ekipleri 8 Ağustos 1996 tarihinde saat 2:00 sularında Rıdvan Altun'un Gülbahçe'de (Adana) bulunan evine bir operasyon düzenlemiş, R.Altun'u yakalayarak gözaltına almışlardır.

Saat 4.30 civarında polisler, Rıdvan Altun'u Ömer Bayram'ın ve birinci başvuran Hamiyet Kaplan'ın Küçükdikili'de bulunan evinin (Seyhan, Adana Kaymakamlığı) elleri kelepçeli ve başına bir çuval geçirilmiş vaziyette götürmüşler ve bir duvar dibine oturtmuşlardır.

Polislerin talebi üzerine birinci başvuran ve eşi Ömer Bayram kapıyı açmışlardır. Aynı anda, polis memurları ve evin terasında bulunan misafir Abdurrahman Sarı arasında silahlı çatışma başlamıştır. Operasyonu yöneten polis görevlisi Nuri Kocabıyık Abdurrahman Sarı'nın silahından çıkan kurşunlarla ağır yaralanmış, hastaneye kaldırılırken yolda yaşamını yitirmiştir. Polisler de ateş açmışlar ve Abdurrahman sarı karşılıklı ateş sırasında ölmüştür.

Bu olayın ardından kelepçeli, başına çuval geçirilmiş ve kelepçeli olarak duvar dibinde bekleyen Rıdvan Altun'a polislerden biri yaklaşarak başına ateş etmiştir. Rıdvan Altun'un cesedi daha sonra polisler tarafından Ömer Bayram'ın evine bırakılmıştır.

Polisler operasyonlarına devam ederek eve ateş açmışlar ve dört adet el bombası atmışlardır. Bu çatışmada Ömer Bayram ve iki çocuğu hayatını kaybetmiş, birinci başvuran ağır yaralanmıştır.

Adana Cumhuriyet Savcısı 20 Ağustos 1996 tarihinde birinci başvuruları dinlemiştir, Birinci başvuran, polise verdiği ifadesini değiştirmiştir. Başvuran operasyona katılan polisler hakkında şikayetçi olmuştur. Polisler, savcının kısa süre yokluğundan yararlanarak başvuranın ifadesini yırtmışlar, daha sonra baskı yaparak Cumhuriyet savcısının değiştirilmesini sağlamışlardır.

2. Hükümet tarafından aktarılan olaylar

Adana Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele ekipleri 8 Ağustos 1996 tarihinde saat 2 sularında Rıdvan Altun'un Gülbahçe'de (Adana) bulunan evine bir operasyon düzenlemiş, R.Altun'u yakalayıp gözaltına almışlardır.

8 Ağustos 1996 tarihli, R.Altun'un beyanlarını içeren polis raporu Adana Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilmiş, raporda aralarında birinci başvuran ve eşinin de yer aldığı bazı kişilerin PKK mensubu oldukları ve operasyonun bu kişilerin evine düzenlendiği kaydedilmiştir.

Polisler ve bu evde bulunan kişiler arasında çıkan silahlı çatışmada Ömer Bayram, Rıdvan Altun, Abdurrahman Sarı ve ilk başvuranın çocukları ölmüş, başvuran ağır yaralanmıştır.

Adana Cumhuriyet Savcısı 20 Ağustos 1996 tarihinde birinci başvuruyu dinlemiştir. Birinci başvuran, polise verdiği ifadesini değiştirmiş, polislerin kendilerine ateş ettiğini ileri sürmüştür. Başvuran sorumlu polisler hakkında şikayetçi olmuştur.

Soruşturma başından sonuna dek aynı Cumhuriyet Savcısı tarafından sürdürülmüştür.

Resmi olarak başlatılan soruşturma çerçevesinde, Adana Cumhuriyet Savcısı tarafından operasyona katılan otuz polisin ifadeleri ayrıntılı olarak alınmıştır.

14 Ekim 1996 tarihli iddianamesi ile Adana Ağır Ceza mahkemesi'nde, beş kişinin ölümüne, bir kişinin yaralanmasına yol açtığı ithamı ile yirmi üç polis memuru hakkında TCK'nın 49., 50., 456., ve 463. maddelerine dayalı olarak dava açmıştır.

Aynı gün, Adana Cumhuriyet Savcısı operasyona katılan yedi polisin yalnızca ulaşımdan sorumlu oldukları gerekçesiyle haklarında men-i muhakeme kararı vermiştir.

Ağır ceza mahkemesi 27 Ocak 1997 tarihli bir kararla TCK'nın 49. maddesinin uygulanmasına istinaden polis memurlarının serbest bırakılmalarına karar vermiş, birinci başvuranın iddialarını dayanaktan yoksun bulmuştur.

Birinci başvuran, 28 Ocak 1997 tarihinde temyiz başvurusunda bulunmuştur. Ağır ceza mahkemesi 29 Ocak 1997 tarihinde ilgilinin sözkonusu yargı sürecine «müdahil» taraf olmadığı gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'İNİN 2. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, güvenlik güçlerinin Rıdvan Altun, Ömer Bayram'ın ve iki çocuğunun ölümüne, Hediye Bayram'ın ağır yaralanmasına neden olduklarını öne sürerek, AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

A. Tarafların iddiaları

1. Başvuranlar

Başvuranlar ilk olarak, güvenlik güçlerinin bir polis memurunun ölümünün intikamını almak için yakınlarını infaz ettiklerini ve birinci başvuruları ağır yaradıklarını iddia etmektedirler. İkinci olarak, aile yakınlarının meşru olmayan yakalanmalarında güvenlik güçleri tarafından gereksiz şiddete başvurulmasıyla yaşam haklarından kasıtlı olarak yoksun bırakıldıklarını, güvenlik güçlerinin öldürücü, maksimum düzeydeki kuvvet uygulamasını azaltma teşebbüsünde bulunmadıklarını öne sürmektedirler.

2. Hükümet

Hükümet, Rıdvan Altun, Ömer Bayram ve iki çocuğunun ve ilk başvuranın PKK terör örgütü üyelerinin atmış oldukları bombanın patlaması sonucu öldüklerini, bu operasyon sırasında teröristlerce açılan ateşe güvenlik güçlerinin karşılık verdiklerini belirtmektedir. Hükümet, olay yerinde bulunan ve teröristlere ait otuz dört kovanın yapılan müdahalenin meşruluğunu ortaya koyduğunu savunmaktadır. Hükümet bu bağlamda, PKK üyelerinin açmış oldukları ateşte güvenlik güçlerinin meşru müdafaa hakkının sözkonusu olduğu sonucuna varmakta ve AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yükümlülüğe karşı çıkmaktadır.

B. AİHM'nin değerlendirmesi

1. Yetkililerin başvuranların yaşam hakkının yasa ile korunmasında pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği iddiası hakkında

a. Genel prensipler

Yaşam hakkını güvence altına alan AİHS'nin 2. maddesinin, ölüme yol açan olaylarda meşruluğu sorgulanmakta olup Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin öncelikli hükümleri arasında yer almaktadır ve hiçbir ilgaya tabii tutulmamaktadır (Bkz. Velikova-Bulgaristan kararı, no: 41488/98, § 68, AİHM 2000-VI). Bu madde, aynı zamanda, 3. maddeyle birlikte Avrupa Konseyi'ni şekillendiren demokratik toplumların temel değerlerinden biridir. Ölüme neden olan olaylarda sözkonusu maddenin meşruluğunun titizlikle değerlendirilmesi gerekmektedir (Bkz. Salman-Türkiye kararı, no: 21986/93, § 97, AİHM 2000-VII). AİHS'nin konusu ve amacı, insan haklarının korunmasına aracılık etmek, bununla birlikte 2. maddenin somut ve etkili kıldığı yükümlülüklerin yorumlanmasını ve uygulanmasını sağlamaktır (Bkz. McCann ve diğerleri-İngiltere kararı, 27 Eylül 1995, seri: A no: 324, s. 45-46, §§ 146-147).

AİHS'nin 2 §1. maddesinin ilk cümlesi Devlet'i yalnızca istemli ve illegal ölüme sebebiyet vermekten kaçınmayı değil aynı zamanda, iç hukuki düzende kendi yargısına tabi kişilerin yaşam haklarının korunması için gerekli önlemleri almayı da zorunlu kılmaktadır (Bkz. Kılıç-Türkiye kararı, no: 22492/93, § 62, AİHM 2000-III). Bu doğrultuda Devletin yükümlülüğü esas olarak yaşama hakkını güvence altına almak için bireye karşı işlenecek suçları caydırıcı hukuki ve idari bir çerçeve içine yerleştirmek, bu mekanizmanın işleyişi bakımından yaptırımlar uygulamak ve ihlalleri ortadan kaldırmaktır.

AİHS'nin 2. maddesinde bizzat belirtildiği gibi, güvenlik güçlerinin öldürücü güce başvurmaları belli hallerde meşru sayılabilir. Bununla birlikte 2. madde, sınırsız bir yetki tanımamaktadır. Devlet görevlilerinin fiillerinin sınırlarının kurullarla çizilmemiş olması ve

bu konuda keyfiliğe izin verilmesi, insan haklarına saygı ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Bu husus, gücü keyfi ve kötüye kullanmaya karşı, yerinde ve etkili bir sistem içinde, polis operasyonlarının iç hukukla yetkilendirilmesinden başka, bu hakkın yeterince sınırlandırılması gerektiğinin göstergesidir (Bkz. Makaratzis-Yunanistan kararı, no: 50385/99, § 58, AİHM 2004-XI).

Tüm bunlar ve 2. maddenin bütün demokratik toplumlarda önemli bir rol oynadığı kaydedildiğinde, AİHM sadece Devletin görevlilerinin etkili olarak kuvvet kullanmalarını değil, aynı zamanda bütün bu olayları çevreleyen koşulların tamamını, özellikle hazırlanışlarını ve denetimini dikkate alarak, bu hükmün ihlal edildiği yönündeki iddiaları özel bir itinayla incelemek durumundadır (Bkz. sözü edilen McCann ve diğerleri kararı, s. 46, § 150). Bu son nokta ile ilgili olarak AİHM, polis memurlarının bir operasyon kapsamında görevlerini ifa ederken belirsizlik içinde olmamaları gerektiğini hatırlatmaktadır: hukuki ve idari çerçeve, güç kullanımına ve ateşli silahlara başvurulması hakkındaki yasaların uygulanmasında sorumluların sınırlarını belirlemek, uluslararası kuralları göz önünde bulundurmamak durumundadır (Bkz. sözü edilen Makaratzis kararı, § 59).

b. Uygulama

i. Polis operasyonu hakkında

AİHM mahkemeye sunulan unsurlarda, güvenlik güçlerinin 28 Kasım 1998 tarihinde PKK mensuplarına yönelik düzenledikleri operasyon sırasında çıkan çatışmada Rıdvan Altun, Ömer Bayram ve iki çocuğunun öldürüldüğünü ve son başvuranın ağır yaralandığını hatırlatmaktadır. Bu operasyon sırasında, ilk başvuranın evinden ateş edilmesi ile üst düzey bir polis memurunun ölmesi, diğerinin ise yaralanması evin içinde bulunanlar ile polisler arasında silahlı bir çatışmanın meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Mahkemeye sunulan unsurlar ve elle tutulabilir delillerin yokluğu ışığında AİHM, başvuranların yakınlarının Devlet görevlilerinin yargısız infazının kurbanı oldukları sonucuna varmanın güvenilir kanıtlardan ziyade bir varsayımdan ve spekülasyondan öteye gidemeyeceğine itibar etmektedir. Bu şartlar altında AİHM, sözkonusu operasyona dahil olan polislerin eylemleri nedeniyle savunmacı Devletin sorumluluğunda her türlü makul şüphenin ötesinde ilkesinin yerine getirilmediği tespitinde bulunmaktadır.

ii. Polis operasyonunun düzenlenmesine dair

AİHM bu çerçevede, sözü edilen operasyonun düzenlenmesi emrini veren polis amirlerinin öldürücü veya olmayan yöntemler arasında bir ayırım yapmadıklarını not etmektedir. Polis amirlerinin açık talimatlar vermemeleri, polis memurlarının etrafı sarılı evde bulunanların hayatlarını riske atmaksızın aranan tehlikeli kimselerin yakalanmasında izleyecekleri yöntemi uygulamalarını yetersiz kılmıştır. Bununla birlikte, sözü edilen operasyon sırasında polisler göz yaşartıcı gaz bombası veya etkisiz hale getirici maddeler kullanmamış, yalnızca ateşli silahlara başvurmuştur.

Bu operasyonda, etrafı kuşatılmış iki şüphelinin teslim olmaya yanaşmadıkları farz edildiğinde, bir kadının ve iki çocuğun bulunduğu aynı eve kontrolsüz ve şiddetli bir baskın yapılması sadece şüphelilerin hayatlarını tehlikeye atar. İki çocuğun ve bir kadının ki, silahlı olmadığına itiraz edilmemekte, ölümü bunun bir kanıtıdır.

İki şüphelinin çatışmada çıkan mermilerle ölmesi, birinci başvuranın yaralanması ve hepsinin iki çocuğun da olduğu mutfakta olmaları, şüphelilere ait el bombasının yanlışlıkla patlamasıyla bu kişilerin yaşamlarını yitirdikleri savını pek de inandırıcı kılmamaktadır.

Bu davaya müdahil olan ne ulusal yargı mercilerinin kararları ne Hükümetin tatbik edilen güç kullanımının kurallarına getirdiği açıklamalar kurallara riayet edilmesini kontrol altına alma amaçlı olduğunu açıklamaya yetmektedir. AİHM bu bağlamda, yerleşik sistemin sorumlulara barış zamanında güç kullanımına yönelik tavsiye yasalarının veya aleni kıstasların uygulanması hakkını vermediğini hatırlatmaktadır. Polislerin gerekli eğitimden ve donanımdan yararlanmadığı hallerde, mekandan gelen ateşe karşılık vermeye çabalaması ve ev halkına karşı sakınmaksızın inisiyatif alması kaçınılmaz olacaktır. Kuralların net bir biçimde olmayışı, bütün polislerin neden merkezi yönetime başvurmadan kendiliklerinden bu operasyona katılıp, silahlı güç kullandıkları hususuna açıklık getirebilir.

Mahkemeye sunulan deliller ışığında AİHM, AİHS'nin 2 § 1. maddesinin ilk bölümünde uygun yasal ve idari çerçeve kapsamında yetkililere yüklenen pozitif yükümlülükle ilgili olarak, mevcut durumdaki gibi olayların özel koşullarında, öldürücü potansiyel güce başvuru polis operasyonunda istisnai olarak oluşabilecek gerçek risk faktörlerini doğrudan gidermek için Türk yetkililerin vatandaşların hayatlarını koruma düzeyinde gerekli önlemleri almak bakımından makul olarak bekledikleri söylenememektedir (Bkz. sözü edilen Makaratzis kararı, § 71).

Bu doğrultuda AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiştir.

2. Yürütülen soruşturmanın yetersizliği hakkında

AİHM, AİHS'nin 2. maddesiyle birlikte 1. maddenin, Devlete genel olarak yüklenen yaşam hakkının korunması yükümlüğünü getiren «[kendi] yetki alanında bulunan herkese [AİHS'de] tanımlı hak ve özgürlükleri tanır (...)» hükmünü hatırlatmakta ve insan hayatının sona ermesine yol açan kuvvet kullanımına karşı etkili resmi bir soruşturma yürütülmesi zorunluluğunu getirmektedir (Bkz. *mutatis mutandis*, sözü edilen McCann ve diğerleri kararı, s. 49, § 161, ve Kaya-Türkiye kararı, 19 Şubat 1998, 1998-I, s. 329, § 105). Failleri, ister Devlet'in görevlileri ister üçüncü şahıslar olsun güce başvurma ile sonuçlandırıldığı her halde benzer soruşturmanın yapılması gerekir (Bkz. sözü edilen Tahsin Acar-Türkiye kararı, § 220). İncelemeler özellikle derinlemesine, tarafsız ve dikkatlice yapılmalıdır (Bkz. sözü edilen McCann ve diğerleri, s.49, §§ 161-163, ve Çakıcı, § 86, sözü edilen kararlar).

AİHM, dava olaylarına bağlı soruşturmanın incelenmesi minimum etkililik ölçütüne yanıt verecek düzeyde ve derecede olmasına itibar etmektedir. İncelemeler, olayların bütününe ve soruşturma için gerçekte uygulanan çalışma saatlerine dayalı olarak değerlendirilir. (Bkz. Tanrikulu-Türkiye kararı, no: 23763/94, §§ 101-110, AİHM 1999-IV, sözü edilen Kaya kararı, s. 325-326, §§ 89-91, Güleç-Türkiye kararı, 27 Temmuz 1998, 1998-IV, s. 1732-1733, §§ 79-81, sözü edilen Velikova kararı, § 80, ve Buldan-Türkiye kararı, no: 28298/95, § 83, 20 Nisan 2004).

Soruşturma etkili olmakla birlikte sorumluların kimliklerinin saptanmasına ve cezalandırılmasına da götürmelidir (Bkz. Oğur-Türkiye kararı, no: 21594/93, § 88, AİHM 1999-III). Bu sorumluluğun bir neticesi değil, aracıdır. Yetkililer olaya ilişkin elde edilen makul ölçüdeki tüm delilleri dikkate almak durumundadır (Bkz. sözü edilen Tanrikulu, § 109, ve Salman kararı). Soruşturmaya özgü her türlü eksiklik, sorumlu kişilerin bulunmasına zarar

verebilir ve sonucu etkisiz kılabilir (Bkz. Aktaş-Türkiye kararı, no: 24351/94, § 300, AİHM 2003-V).

Bu kapsam üstü kapalı olarak, açık olmayı, özenli ve makul davranmayı gerektirir. Özel bir durumda yürütülen soruşturmanın ilerlemesini engelleyen güçlüklerin ve engellerin bulunduğunu kabul etmek gerekir. Bunun yanı sıra, ölümcül kuvvete başvurmaya dair yürütülen soruşturma sözkonusu olduğunda, yetkililer tarafından bir an önce yapılacak açıklama eşitlik ilkesine saygı içinde kamuoyunun güveninin korunması ve her türlü yasadışı eyleme tolerans gösterilmemesi bakımından temel bir husus kabul edilir (Bkz. McKerr-İngiltere, no: 28883/95, § 114, AİHM 2001-III, ve Tahsin Acar-Türkiye kararları, no: 26307/95, AİHM 2004-§§ 223-224).

Mevcut başvuruda AİHM, bahse konu silahlı çatışmanın ardından olay yerine gelen polislerin operasyonun meydana gelişine ilgili birçok olay yeri krokisiyle birlikte olay yeri tutanağı hazırladığını, Adli tıp kurumu uzmanları tarafından ayrıntılı olarak otopsilerin yapıldığını not etmektedir. Adana Cumhuriyet Savcısı tarafından sunulan iddianamenin ardından operasyona katılan polisler Adana Ağır Ceza Mahkemesi önüne çıkarılmışlardır. Başvuranlardan bu yargı sürecinde olası bir tahliye kararında temyiz başvurusunda bulunulması açısından müdahil taraf olmaları istenmiş, başvuranlar da bunu yapmışlardır. AİHM, cezai yargılama sürecinin incelemesini polislerin itham edilmelerine dair Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararı ile sınırlamaktadır.

Mahkemeye sunulan delil unsurları ışığında AİHM, iç hukuk mercilerinin evin içinde ve dışında bulunan mermi kovanlarının ayrıntılı balistik incelemesinin yapılması talimatını vermediklerini, oysa başvuranların yakınlarının ölümüne ve birinci başvuranın yaralanmasına yol açan bu mermilerin kaynağını belirleyebileceklerini hatırlatmaktadır. Üstelik, polislerin operasyon sırasında kullandıkları tabancalar da ölen şüphelilerin silahları da inceleme konusu olmamıştır.

Bunun dışında, çizilen krokiler operasyonda yer alan ekip sorumlusunun belirttiği alanlarla sınırlı kalmış, her polisin hareketi ve pozisyonu net bir şekilde belirlenmemiştir. Adli merciler tarafından ifadelerine başvuru polislerin ifadeleri ayrıntılardan kaçınır, basmakalıp ifadelere dayanmış, olaylardan sonra hiçbir fotoğraf çekilmemiştir. Bütün bu eksiklikler adli makamların olayları belirgin bir şekilde yeniden canlandırmasına ve başvuranların iddialarını doğrulamasına engel teşkil etmiştir.

Mahkemeye sunulan bu hususlar ışığında, AİHM, yetkililerin başvuranların yakınlarının ölümünün ardından ceza soruşturması başlatmalarına karşın, bu kişilerin ölümüne yol açan olayları yeterince aydınlatamadıklarına itibar etmektedir.

AİHM, AİHS'nin 2. maddesi uyarınca Devlet'in usulle ilgili sorumluluklarını yerine getirmediği sonucuna varmıştır.

II. AİHS'NİN 3. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, AİHS'nin 2. maddesine dayalı öne sürdükleri iddialarını yineleyerek ilk olarak, yakınlarına ve meydana gelen silahlı çatışma sırasında yaralanan birinci başvuruna uygulanan kötü muameleden şikayetçi olmaktadır.

Başvuranlar ikinci olarak, yakınlarının ölümünün kendileri için insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muameleyi oluşturduğunu ileri sürmekte, bu bağlamda Savunmacı Devletin AİHS'nin 3. maddesinde öngörülen yükümlülükleri yerine getirmemesinin mağduru olduklarını iddia etmektedirler.

Hükümet, 2. maddeye ilişkin görüşlerini yinelemekte ve AİHS'nin 3. maddesinde yer alan sorumluluğuna karşı çıkmaktadır.

Yapılan şikayetin ilk kısmı ile ilgili olarak AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin iki yönlü ihlal edildiği tespiti ışığında, AİHS'nin 3. maddesi başlığı altında yapılan şikayetin ayrıca incelenmesini gerekli görmemektedir.

İkinci kısma dair AİHM, bir yakının başvuranın çektiği boyutta acıyla ve insan haklarının ağır ihlaliyle mağdur olan kişinin yakınlarının içinde buldukları duygusal çöküntüye bağlı olarak mağdur olup olmadığına bilinmesi gereken bir husus olduğunu hatırlatmaktadır. Bu faktörler arasında, yakınlık derecesi – aile-çocuk ilişkisinin özel ayrıcalığı –, ilişkinin özel halleri, ailenin sözkonusu olaylara tanık oluşu, yetkililerin başvuranların istekleri karşısındaki yaklaşımı yer almaktadır. Böylesi bir ihlalin özünde yetkili mercilerin kendilerine aktarılan durum karşısındaki yaklaşımları ve tepkileri yatmaktadır. Özellikle bu son unsur ışığında, bir akraba yetkililerin tutumunun doğrudan mağduru olduğunu öne sürebilmektedir (Çakıcı-Türkiye kararı, no: 23657/94, AİHM 1999-IV, § 98).

AİHM, ilgililerin aile yakınlarının ölümleriyle derin acılar çektiklerine hiç şüphe duymamaktadır. Bununla birlikte, başvuranların yakınlarının özet olarak yargısız infaza kurban gittiği iddialarını ispatlamadıklarını hatırlatmaktadır. Ayrıca, dava dosyasında yer alan unsurlar 3. madde tarafından öngörülen ciddiyet derecesinin bu tür özel bir duruma ulaştığına imkân vermemektedir.

Bu durumda, AİHS'nin 3. maddesi ihlal edilmemiştir.

III. AİHS'NİN 6. VE 13. MADDELERİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, yakınlarının ölümüyle sonuçlanan polis operasyonu üzerine etkili ve yerinde bir soruşturmanın yokluğundan şikayetçi olmakta, bu yönde AİHS'nin 6 § 1. ve 13. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

AİHM, bu şikayetleri AİHS'nin 13. maddesi başlığı altında inceleyecektir.

Hükümet, hukuki mercilerin başvuranların iddialarını incelediklerini ve bahse konu polis operasyonunun iç hukuka ve AİHS gerekliliklerine uygun olarak yürütüldüğü sonucuna vardıklarını savunmaktadır. Birinci başvuran, sorumlu polisler hakkında dava açmayarak cezai yargılama sürecini başlatmaması ile iç hukuk yollarını gerektiği gibi kullanmamıştır ve Ağır ceza mahkemesinin tarafsızlığına ve bağımsızlığına ilişkin iddiaları dayanaktan yoksun bulunmaktadır.

AİHM, Sözleşme'nin 13. maddesinin iç hukukta AİHS'nin öngördüğü temel hak ve özgürlüklere olanak tanıyan etkili bir başvuru hakkının varlığını güvence altına aldığını ifade etmektedir. Bu hüküm, iç hukukta sonucu itibarıyla AİHS'ye dayalı yapılan «savunulabilir» nitelikteki bir başvurunun incelenmesini ve Savunmacı Devletler bu hükmün kendilerine

getirdiği yükümlülüklerle tanıdığı belirli bir takdir payından yararlansalar dahi, buna uygun düzenleme yapılmasını öngörmektedir. AİHS'nin 13. maddesinin getirdiği yükümlülük başvuranın Sözleşmeye dayandırdığı şikayetin türüne göre işlerlik kazanmaktadır. Bununla birlikte, bu maddede öngörülen başvuru hukukta olduğu kadar uygulama da «etkili» olmalı, özellikle kullanımı Savunmacı Devletin yetkililerinin haksız fiillerine ve baskı unsurlarına yol açmamalıdır (Bkz. Aksoy-Türkiye kararı, 18 Aralık 1996, 1996-VI, s. 2286, § 95, Aydın-Türkiye kararı, 25 Eylül 1997, 1997-VI, s.1895-1896, § 103, ve sözü edilen Kaya kararı, s. 329-330, § 106).

AİHS'nin 13. maddesinde üstü kapalı olarak yer alan yaşam hakkının temel önemi ışığında, gerektiğinde tazminat ödenmesi, şikayetçi tarafın etkili bir soruşturma sürecine erişiminin sağlanması, sorumluların kimliklerinin tespit edilmesine götürecekt derinlemesine ve etkili soruşturmanın yürütülmesi gerekmektedir (sözü edilen Kaya kararı, s. 330-331, § 107).

Mahkemeye sunulan unsurlar ışığında, AİHM, maktullerin özetle güvenlik güçlerinin yargısız infazına uğradığının tespit edilmediğini fakat, eksik yürütülen bir polis operasyonu sırasında öldürüldüklerinin ortaya çıktığının sonucuna varmıştır. Bu gelişme 2. madde doğrultusunda yapılan ve 13. maddeye dönük «savunma» amaçlı şikayetten yoksun bırakmamaktadır (Bkz. örneğin, Boyle ve Rice-İngiltere kararı, 27 Nisan 1988, seri: A no: 131, s. 23, § 52; sözü edilen Kaya kararı, s. 330-331, § 107, ve Yaşa-Türkiye kararı, 2 Eylül 1998, 1998-VI, s. 2442, § 113). O halde, yetkili mercilerin maktullerin ölü bulunduğu olaylarla ilgili etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır.

AİHM'nin daha önce tespit ettiği üzere, başvuruların yakınlarının ölümünü çevreleyen olayları belirlemek açısından sürdürülen hukuki soruşturmadan tam bir sonuç elde edilememiştir.

Bu koşullar çerçevesinde, 2. madde uyarınca yürütülmesi zorunlu kılınan yükümlülüğten uzak olarak, AİHS'nin 13. maddesine uygun olarak etkili bir soruşturma sürdürüldüğü tespit edilememektedir.

Bu nedenle, AİHS'nin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

IV. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UGULANMASI

A. Maddi zarar

İlk başvuran Hamiyet Kaplan, inşaat işçisi olarak çalışan eşi Ömer Bayram'ın vefatı ile mali destek kaybına uğradığını ileri sürerek 142.220 Amerikan Doları (ABD Doları), iki çocuğu Dilan Bayram ve Berivan Bayram'ın hayatlarını kaybetmemiş olsalardı kendisine maddi destekte bulunabileceklerini ileri sürerek mali destek kaybı için 120.000 ABD Doları, evine verilen maddi zarar ve eşyalar için 10.000 ABD Doları, tedavi giderleri ve kısmı iş kapasitesi kaybı için 142.220 ABD Doları ve ölen üç yakınının cenaze masrafları için 1.100 ABD Doları talep etmektedir.

Başvuran Fatma Kaya, eşi Rıdvan Kaya'nın ölümü ile mali destekten yoksun kaldığını ileri sürerek 188.847 ABD Doları talep etmektedir.

Hükümet, mevcut başvurudaki olaylarla öne sürülen maddi zarar arasında hiçbir illiyet bağının mevcut olmadığını savunmaktadır. Hükümet, aşırı ve kurmaca tahminler olarak

nitelendirdiği başvuruların isteklerinin AİHM tarafından reddedilmesi talebinde bulunmaktadır. Hükümet dava dosyasında müteveffa Ömer Bayram ve Rıdvan Altun'un düzenli bir gelirlerinin olduğunu gösterir hiçbir kanıt unsurunun (ücret pusulası, vergi ödendi makbuzu, mesleki bir örgüte ait belge vb.) yer almadığını eklemektedir.

Başvuranların gelir kaybı talebiyle ilgili olarak, AİHM'nin bu yöndeki yerleşik içtihadı, başvuranlar tarafından öne sürülen maddi zarar ile AİHS'nin ihlali arasında bir illiyet bağının kurulmasını öngörmekte, gerektiğinde, gelir kaybı başlığı altında bir tazminata hükmetmektedir (Bkz. diğerleri arasında, Barbera Messegue ve Jabardo-İspanya kararı 13 Haziran 1994 (madde 50), seri: A no: 285-C, s. 57-58, §§ 16-20; sözü edilen Çakıcı kararı, § 127). AİHM, maktuller Ömer Bayram'ın ve Rıdvan Altun'un ateşli silahlar kullanmalarına rağmen, AİHS'nin 2. maddesi uyarınca sorumluluğu Devlet'e yüklenebilecek kötü düzenlenmiş bir operasyonun ardından yaşamlarını yitirdikleri tespitinde bulunmaktadır. Bu koşullar altında, ilgililerin dul eşlerinin gelir kaybı, yetimlerin kendilerine sağladığı maddi destekten yoksun kalmaları ile 2. maddenin ihlali arasında doğrudan bir illiyet bağı mevcuttur.

AİHM, maddi destek kayıplarına dair öne sürülen iddiaların ne hesaplandığını, ne belgelendiğini not etmektedir. Bununla birlikte, operasyon esnasında hayatını kaybeden reşit olmayan iki çocuğun sağlayacağı olası maddi katkı uzak bir ihtimal gibi görünmesine karşın, ailedeki her ferdin, şu ya da bu şekilde, özü itibarıyla vermek durumunda olduğu bir desteğin bulunduğunu kabul etmek gerekir. AİHM ayrıca, meydana gelen olayda, maktuller Ömer Bayram'ın ve Rıdvan Altun'un güvenlik güçlerine direniş göstermekten mahkumiyet ve hapis cezası alma risklerinin bulunduğunu dikkate almaktadır.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, AİHM bu başlık altında, Ömer Bayram'ın hak sahiplerine birlikte 10.000 Euro, Rıdvan Altun'un hak sahiplerine birlikte 10.000 Euro ödenmesi gerektiğine itibar etmektedir.

Birinci başvuran Hamiyet Kaplan'ın polis operasyonuna bağlı olarak meskeninde meydana geldiğini ileri sürdüğü maddi zarara gelince, AİHM kanıtlayıcı en ufak kanıtlayıcı belgenin eksikliğinin talep edilen miktarın aşırı görünmesine yol açtığını ifade etmektedir. AİHM ayrıca, olayların – güvenlik güçleri ile sözde PKK üyeleri arasında öngörülemeyen çok şiddetli bir çatışma – gidişatını hatırlatmaktadır. AİHM, hakkaniyete uygun olarak Hamiyet Kaplan'a bu yönde 500 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

Cenaze masraflarının karşılanması hususunda kanıtlayıcı belgeler olmadığından, hakkaniyete uygun olarak AİHM, Hamiyet Kaplan'a 500 ve Fatma Kaya'ya 200 Euro ödenmesine karar vermiştir.

Hastane giderleri ve Hamiyet Kaplan'ın işgücünü kısmi olarak kaybetmesiyle ilgili olarak, AİHM bu iddiaların hiçbir belgeyle desteklenmediğini not etmekte ve bu taleplerin tümünü reddetmektedir.

B. Manevi zarar

Başvuranlardan üçü, Hamiyet Kaplan, Beşir Bayram ve Suphiye Altun, Ömer Bayram ve iki çocuğunun ölümüyle maruz kaldıkları manevi zarar için 300.000 Euro talep etmektedirler. İlk başvuran Hamiyet Kaplan ayrıca yaraları nedeniyle manevi tazminat olarak 100.000 Euro talep etmektedir.

Diğer beş başvuran, Fatma Kaya, Halil Altun, Naciye Kavak, Azize Altun ve Sabri Altun, Rıdvan Altun'un ölümü nedeniyle 100.000 Euro manevi tazminat talep etmektedirler.

Hükümet, başvuranların bu yöndeki taleplerinin dayanaktan yoksun olduğunu ve ülkenin ekonomik koşullarını dikkate almadığını savunmaktadır. Hükümet, AİHM'nin sözü edilen McCann ve diğerleri, s..., § 219) kararında AİHS'nin 2. maddesinin ihlali sonucuna varmasına karşın başvuranlara tazminat ödenmesine hükmetmediğini hatırlatmaktadır.

AİHM, 2. maddenin özü bakımından öngördüğü yükümlülüğe aykırı olarak yetkili mercilerin şüphelilerin canlı yakalanması için düzenledikleri polis operasyonunu yeterince organize edemediklerini hatırlatmakta ve yine 2. maddenin getirdiği yükümlülüğe, AİHS'nin 13. maddesine karşın, yetkililerin dört kişinin ölümüne ilişkin etkili bir soruşturma başlatmadıklarını ve etkili başvuru yolunu sağlamadıklarını hatırlatmaktadır.

Bu koşullar çerçevesinde, AİHM, hakkaniyete uygun olarak:

- Çocuklarının ölümüyle uğradığı manevi zarar için Hamiyet Kaplan'a 20.000 Euro;
- Ömer Altun'un ölümüyle oluşan manevi zarar için, hak sahiplerine birlikte 10.000 Euro;
- Rıdvan Altun'un ölümüyle oluşan manevi zarar için, hak sahiplerine birlikte 10.000 Euro;
- Polis operasyonu esnasında yaralanan Hamiyet Kaplan'a manevi zarar için 10.000 Euro;
- İç hukukta etkili başvuru yolu bulunmaması nedeniyle maruz kaldıkları manevi zarar için, Beşir Bayram, Suphiye Altun, Fatma Kaya, Halil Altun, Naciye Kavak, Azize Altun, Sabri Altun'un her birine 1.000 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

C. Masraf ve harcamalar

Başvuranlar, AİHM önünde yapmış oldukları giderler için 5.680 Amerikan Doları talep etmektedirler.

Hükümet bu miktarlara karşı çıkmaktadır.

Mahkemenin bu yöndeki yerleşik içtihadına göre, AİHS'nin 41. maddesince gerçekliği, gerekliliği kanıtlanmış, makul orandaki masraf ve harcamalara dair ödeme yapılmaktadır (Bkz. Sunday Times-İngiltere, 6 Kasım 1980 (madde 50), seri: A no: 38, s. 13, § 23). Bunun yanı sıra, yargı gideri ihlal kararının tespiti ölçüsünde istirdat edilebilir (Bkz. Beyeler-İtalya kararı, (dostane çözüm) no: 33202/96, 28 Mayıs 2002, § 27).

Dava dosyasında yer alan deliller ışığında, AİHM, hakkaniyete uygun, Avrupa Konseyi tarafından Adli yardım başlığı altında verilen 626 Euro (4.100 Fransız Frangı) düşülmek kaydıyla başvuranlara 4.300 Euro ödenmesine karar vermiştir.

D. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvuranların yakınlarının ölümüne yol açan polis operasyonunun düzenlenmesine ve ulusal yetkililerin bu ölümlerle ilgili olaylara ilişkin yetersiz soruşturma yürütmeleri nedeniyle AİHS'nin 2. maddesinin *ihlal edildiğine*;

2. AİHS'nin 3. maddesinin *ihlal edilmediğine*;

3. AİHS'nin 13. maddesinin *ihlal edildiğine*;

4. a) AİHS'nin 44 § 2. maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek ve belirtilen miktarların her türlü vergiden muaf tutulmak üzere suretiyle Savunmacı Hükümetin:

i. Hamiyet Kaplan'a,

- maddi ve manevi zarar için 31.000 (otuz bir bin) Euro;

- Ömer Bayram'ın mirasçılarına aktarılmak üzere maddi ve manevi zarar için 20.000 (yirmi bin) Euro;

ii. Fatma Kaya'ya,

- maddi tazminat olarak 200 (iki yüz) Euro;

- Rıdvan Altun'un mirasçılarına aktarılmak üzere maddi ve manevi zarar için 20.000 (yirmi bin) Euro;

iii. Başvuranlar Beşir Bayram, Suphiye Altun, Fatma Kaya, Halil Altun, Naciye Kavak, Azize Altun, ve Sabri Altun'un her birine manevi tazminat olarak 1.000 (bin) Euro;

iv. Masraf ve harcamalar için Avrupa Konseyi tarafından verilen 626 (altı yüz yirmi altı) Euro'luk adli yardım miktarı düşülmek üzere başvuranlara toplam 4.300 (dört bin üç yüz) Euro *ödemesine*;

b) Sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faizin *uygulanmasına*;

5. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğüne 77 §§ 2. ve 3. maddelerine uygun olarak 13 Eylül 2005 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.

Mevcut karar ekinde AİHS'nin 45 § 2. ve İçtüzüğüne 74 § 2. maddeleri uyarınca Yargıç Costa'nın kısmen ayrık oy görüşü yer almaktadır.